

ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОДУКТИВНОГО НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ ДИСЦИПЛІНИ «РОБОТА З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ У ПІДРОЗДІЛАХ НГУ»

DIDACTIC ASPECTS OF APPLICATION OF TECHNOLOGY OF PRODUCTIVE TRAINING OF CADETS IN THE DISCIPLINE “WORK WITH PERSONNEL COMPOSITION IN SUB-DEPARTMENTS OF NGU”

У статті наведено опис педагогічної технології продуктивного навчання курсантів дисципліни «Робота з особовим складом у підрозділах НГУ» у ВВНЗ. Констатовано, що молоді офіцери мають нестійкі знання та демонструють невпевненість у роботі з особовим складом, слабкі навички індивідуальної роботи.

За основу проектування технології були обрані суб'єктно-діяльнісний та комунікативний підходи, продуктивне навчання. Метою технології визначено формування готовності майбутніх офіцерів до роботи з підлеглими у військових частинах НГУ на основі продуктивного навчання. А зміст дисципліни було побудовано згідно вимог «Положення про організацію роботи з особовим складом у Національній гвардії України», яке визначає такі основні складові цієї роботи: морально-психологічне забезпечення бойової, мобілізаційної готовності, навчання, службово-бойової діяльності та бойового застосування підрозділів НГУ; робота щодо зміцнення військової дисципліни та профілактики правопорушень; індивідуальна робота; військово-соціальна робота; інформаційна робота тощо. Проектування технології включало аналіз змісту програми, структурування етапів навчання, визначення методів продуктивного навчання, педагогічних умов, форм, методів реалізації, визначення критеріїв успішності.

Науково обґрунтована педагогічна технологія побудована на трьох рівнях: науковому, теоретико-методичному та практико-педагогічному. Основними методами продуктивної технології виступають когнітивні методи, що надають можливість курсантам пізнати навколишній світ, та креативні методи, за допомогою яких створюється власна освітня продукція (метод фактів, метод гіпотез, евристичне спостереження, емпатія, смислове бачення). Для самостійної роботи курсантам пропонувалися варіанти проблемних завдань, які вони обговорювали у мікрогрупах. Такі варіанти ставали предметом спільного обговорення на наступних заняттях, де презентувалися рішення мікрогруп для публічного захисту, формування рейтингу серед груп та курсантів.

Ключові слова: майбутні офіцери НГУ, професійна компетентність, методи продуктивного навчання, педагогічна технологія.

The article provides a description of the pedagogical technology of productive training of cadets in the discipline «Working with personnel in units of the NGU». It was established that young officers have unstable knowledge and demonstrate insecurity in working with personnel, weak individual work skills. Subject-activity and communicative approaches, productive learning were chosen as the basis of technology design. The goal of the technology is the formation of the readiness of future officers to work with subordinates in the military units of the NGU on the basis of productive training. And the content of the discipline was built according to the requirements of the «Regulations on the organization of work with personnel in the National Guard of Ukraine», which defines the following main components of this work: moral and psychological support for combat, mobilization readiness, training, service-combat activity and combat use of NGU units; work on strengthening military discipline and crime prevention; individual work; military social work; information work. The design of the technology included analysis of the content of the program, structuring of learning stages, definition of productive learning methods, pedagogical conditions, forms, methods of implementation, definition of success criteria. Scientifically based pedagogical technology is built on three levels: scientific, theoretical-methodical and praxeological. The main methods of productive technology are cognitive methods that enable cadets to learn about the world around them, and creative methods that help create one's own educational products (method of facts, method of hypotheses, heuristic observation, empathy, meaningful vision). For independent work, cadets were offered variants of problematic tasks, which they discussed in microgroups. Such options became the subject of joint discussion at subsequent classes, where solutions of microgroups for public protection, formation of ratings among groups and cadets were presented.

Key words: future officers of NGU, professional competence, productive learning methods, pedagogical technology.

УДК 378.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/76.37>

Чепель М.О.,

докт. філос.,
начальник кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії
Національної гвардії України

Данилюк І.М.,

ст. викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії
Національної гвардії України

Постановка проблеми. Агресивна війна, яку розв'язала РФ проти України у 2022 році, потребує сьогодні швидкого реагування як військово-політичного апарату держави, суспільства, так і освітян. Реформування військової освіти повинно надати поштовх у питаннях розробки та проектування нових концепцій і технологій підготовки військових фахівців, і в першу чергу офіцерів-керівників військових підрозділів, що здатні проводити роботу з особовим складом у будь-яких

умовах обстановки під час виконання службово-бойових завдань.

У попередніх дослідженнях нами проведено аналіз рівня професійної компетентності та розвитку професійно значущих якостей випускників ВВНЗ ланки «взвод-підрозділ», який засвідчив, що офіцери-випускники мають нестійкі знання щодо роботи з особовим складом, непевно поведуть себе у конфліктних ситуаціях та проявляють недоліки підготовки під час індивідуальної роботи

з підлеглими, проявляють недостатню комунікативну компетентність тощо.

Першочергового розв'язання потребують суперечності, що наявні сьогодні у системі підготовки майбутніх офіцерів НГУ: між складністю сучасних завдань, що потрібно вирішувати офіцерам НГУ у підрозділах та недостатнім рівнем їх підготовленості до роботи з особовим складом; між настановами військової системи та нормативними документами, що вимагають суворого підкорення, ієрархії та дисципліни та стандартами підготовки країн НАТО, що орієнтуються на креативних та творчих керівниках у військах; між вимогами до професійних, особистісних і індивідуально-психічних якостей, що необхідні офіцеру як керівнику та недостатньою ефективністю традиційних технологій навчання у ВВНЗ.

Однією з перешкод також можемо назвати те, що науково-педагогічні працівники ВВНЗ недостатньо зусиль приділяють проектуванню нових педагогічних технологій навчання дисциплінам, віддають перевагу репродуктивним методам та традиційним теоріям навчання, що не повністю відповідає складності управлінській діяльності офіцерів у військових частинах НГУ.

Аналіз наукових джерел і публікацій. Організаційно-наукові аспекти становлення і розвитку військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів в Україні досліджували науковці В. Ягупов, М. Нецадим, О. Бойко, Й. Варій та інші. Методичні питання підготовки курсантів у ВВНЗ розроблялися О. Диденком, С. Бєлаєм, О. Керницьким, Д. Синенком, О. Міршуком та іншими.

У дисертаціях України останніх років досліджувались такі аспекти проблеми підготовки керівників установ та організацій, військових підрозділів сил оборони: підвищення управлінської компетентності керівників навчальних закладів (Р. Вдовиченко), теорія і практика підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності (В. Свистун), технології формування педагогічної компетентності магістрів військово-соціального управління в процесі професійної підготовки (О. Міршук), формування готовності майбутніх офіцерів до миротворчої діяльності (А. Савицька), підвищення управлінської компетентності військових керівників (О. Бойко) тощо.

Однак, особливості застосування методів продуктивного навчання у підготовці курсантів до роботи з особовим складом, у наукових дослідженнях розкрито не зовсім повно.

Мета статті – розглянути сутність та особливості продуктивного навчання курсантів, переваги застосування технології продуктивного навчання курсантів ВВНЗ дисципліні «Робота з особовим складом у підрозділах НГУ».

Виклад основного матеріалу. Особливого значення в процесі організації навчання курсантів

ВВНЗ набувають підходи, на які спирається науково-педагогічний працівник. У наукових джерелах наявні різноманітні підходи до обґрунтування методологічної основи професійної підготовки фахівців – системний, компетентнісний, особистісно орієнтований, суб'єктно-діяльнісний, культурологічний тощо. Кожен із них може бути підґрунтям для професійної підготовки офіцерів тактичної ланки військового управління у ВВНЗ.

Ми погоджуємось з думкою професора В. Ягупова, який наголошує, що раніше безперервна військова освіта розглядалася як форма самореалізації офіцера, то сьогодні – це необхідна умова підтримання його професійного статусу та військово-професійної компетентності [1].

Нами за основу були обрані суб'єктно-діяльнісний та комунікативний підходи, продуктивне навчання, застосування яких під час підготовки курсантів схарактеризуємо докладніше.

Суб'єктно-діяльнісний підхід, на думку науковців, дозволяє висвітлити проблему професійного розвитку особистості в психолого-педагогічних дослідженнях; визначити теоретичні основи підготовки конкурентоспроможного фахівця в системі вищої професійної освіти; проаналізувати сучасний стан проблеми формування та розвитку професіоналізму майбутніх фахівців та визначити відповідні їх перспективи [2].

Комунікативний підхід не належить до традиційних методів навчання, але його і не відносять до альтернативних методів. Керування навчанням курсантів скеровується комунікативними інтенціями, настановами та намірами. Такий підхід спрямований на практику спілкування і ефективно реалізується, якщо викладач стимулює курсантів ВВНЗ висловлювати свої думки, створює атмосферу творчості, конструє контекстні рольові ігри та ситуації. Такі ситуації мають відповідати завданням дисципліни та змісту теми, створювати рольові взаємовідносини між курсантами, які взаємодіють під час спілкування. Одним з дієвих прийомів тут є комунікативне завдання, яке треба поставити діаді, мікрогрупам або усій групі курсантів [3].

Отже, комунікативний підхід передбачає побудову: системи загальної діяльності; системи мовної діяльності; системи мовного спілкування (комунікації); системи мовних механізмів (мовне сприйняття, мовна взаємодія і т.ін.); текстів як системи мовних продуктів; системи структурно-мовних утворень (монолог, діалог, різні типи мовних висловів та повідомлень і т.ін.); структури мовної поведінки людини тощо [4].

Досягти високих результатів, спланувати та простежити динаміку досягнення курсантів у ВВНЗ дає змогу така технологія, що називається продуктивною технологією навчання. Першим таким освітнім проектом на початку 70-х років була програма нью-йоркської школи «Місто-як-школа»

або «Школа без стін». Основна її мета полягала у створенні системи, яка б забезпечила одержання загальної професійної освіти та адаптацію особистості до нових соціально-економічних умов.

Головний задум технології продуктивного навчання – це навчання на основі практичного життєвого досвіду через розв'язання соціальних, освітніх, психологічних і культурних проблем. Важливою відмінністю від традиційного навчання тут є створення учасниками особистісної продукції: інтелектуальних відкриттів, винаходів, задач, правил, програм, проектів тощо.

Треба зазначити, що основні позиції викладача в системі продуктивного навчання сьогодні виглядають так: компетентний консультант, наставник, співробітник, особистий радник, науковий керівник індивідуального проекту тощо. Основні позиції курсанта у цій системі: суб'єкт діяльності, дослідник проблеми, проектувальник свого навчання та життя, здобувач досвіду практичної роботи та служби тощо.

Науковці вважають, що продуктивне навчання потрібно розуміти як спеціально організовану, доцільну і керовану педагогічну взаємодію, спрямовану на оволодіння знаннями, уміннями та навичками продуктивного рівня [5, 6, 7]. Отже, можемо зазначити, що педагогічна технологія на основі продуктивного навчання – це така технологія, яка дозволяє досягти високоякісного результату при оптимальному сполученні індивідуального навчання курсантів з груповим та одержати продукт максимальної кількості і якості за мінімальний час – набути визначених в ОПП компетентностей та програмних результатів з дисципліни «Робота з особовим складом у підрозділах НГУ».

Метою технології визначено формування готовності майбутніх офіцерів до роботи з підлеглими у військових частинах НГУ на основі продуктивного навчання. А зміст дисципліни було побудовано згідно вимог «Положення про організацію роботи з особовим складом у Національній гвардії України», яке визначає такі основні складові цієї роботи: морально-психологічне забезпечення бойової, мобілізаційної готовності, навчання, службово-бойової діяльності та бойового застосування підрозділів НГУ; робота щодо зміцнення військової дисципліни та профілактики правопорушень; індивідуальна робота; військово-соціальна робота; інформаційна робота; культурно-просвітницька робота; робота щодо задоволення духовно-релігійних потреб тощо.

Основними методами продуктивної технології виступають когнітивні методи, що надають можливість курсантам пізнати навколишній світ, та креативні методи, за допомогою яких створюється власна освітня продукція (метод фактів, метод гіпотез, евристичне спостереження, емпатія, смислове бачення, конструювання понять і правил

теорій, прогнозування, символічне бачення, метод помилок). Креативні методи навчання орієнтовані на створення власних освітніх продуктів (метод «мозкового штурму», метод «якби», метод придумування, гіперболізації тощо).

Положення продуктивної педагогіки пропонують співвідношення між інформуванням та формуванням умінь у пропорції 20% до 80%. Отже, у процесі занять з дисципліни «Робота з особовим складом у підрозділах НГУ» курсантам пропонувалося створювати такі навчальні продукти:

- фокусоване складання списку основних проблем, пов'язаних як з темою конкретного заняття, так і з сучасними аспектами у роботі з особовим складом у підрозділах НГУ;

- аналітичні доповідні, що розширюють опис видів та змісту проблем у роботі з особовим складом у підрозділах НГУ, шляхів їх розв'язання;

- перефразування матеріалів або якого-небудь друкованого тексту з особливостей та перебігу, методів та форм;

- складання схем та колажів, що стосуються конкретних ситуацій роботи з особовим складом у підрозділах НГУ та пошук варіантів їх розв'язання;

- написання проспектів тем щодо роботи з особовим складом у підрозділах НГУ, відпрацювання запитань до тем, що мають критичний характер та спонукають до творчості на заняттях, наприклад, ситуацій конфліктів у підрозділі;

- відпрацювання курсантами алгоритмів для вправ або тренувань щодо формування готовності до роботи з особовим складом;

- складання порівняльних таблиць, що відображають різні проблеми роботи з особовим складом НГУ.

Для самостійної роботи курсантам пропонувалися варіанти проблемних завдань, які вони обговорювали у мікрогрупах. Такі варіанти ставали предметом спільного обговорення на наступних заняттях, де презентувалися рішення мікрогруп для публічного захисту, формування рейтингу серед груп та курсантів.

Також пропонувалося використовувати технічні засоби навчання, зокрема відеоматеріали, які повно ілюструють і надають інформацію до проблемних завдань роботи з особовим складом НГУ. Тут активно використовуються матеріали українських медіа-ресурсів, що відображають хід російсько-української війни та демонструють перебіг різних операцій та дій НГУ. Під час опитування 82% курсантів зазначили, що їм подобається така організація і продуктивна технологія навчання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У статті розглянуто сутність та особливості продуктивного навчання курсантів, переваги технології продуктивного навчання у процесі занять з дисципліни «Робота з особовим складом у підрозділах НГУ». Технологія включає сукупність

методів, прийомів, форм підготовки, принципів і правил застосування, послідовних технологічних дій при викладанні цієї дисципліни, і складається таких рівнів: наукового, теоретико-методичного та практичного. Визначено основні навчальні продукти та завдання для реалізації технології навчання курсантів дисципліни «Робота з особовим складом у підрозділах НГУ» у ВНЗ.

У подальшому планується розробка варіантів завдань для відпрацювання навчальних кейсів, що стосуються різних напрямів роботи з особовим складом у підрозділах НГУ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ягупов В.В., Кортенко В.А. Актуальні проблеми підготовки військових фахівців у контексті європейської інтеграції системи вищої освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Збірник наукових праць. Випуск 11. Харків, УІПА, 2011. С. 53.
2. Арістова Н. О. Формування професійної суб'єктності майбутніх філологів: теорія і практика : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2020. 400 с.
3. Керницький О.М. Формування готовності курсантів льотних навчальних закладів до професійної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 41. С. 155.
4. Дніпровська Т.В. Дидактичні можливості технології продуктивного навчання студентів іноземної мови. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 2. С. 180–185.
5. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: моногр. / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик, О. Кульчицька, Л. Є. Сігаєва, Я. В. Цехмістер та ін.; За ред. С. О. Сисоєвої. К.: ВІПОЛ, 2001. 502 с.
6. Лелюх Л.М. Продуктивне навчання як основа стратегії розвитку інноваційної особистості випускників коледжів. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2018. Вип. 24. С. 30–32.
7. Данильченко О.А. Модель формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. Вип. 82. 2022. С. 36–40.